

Coğrafya Siyaset İlişkisi

Geography Politics Relationship

ÖZET

Coğrafya bilimi, kullanmış olduğu çağdaş yöntem ve tekniklerle insanlığa çok önemli kolaylık ve hizmetler sunan bir bilim dalıdır. Bu bilim sayesinde karşılaşılan sorunların çözümünde yeryüzünün tüm coğrafi sistemlerinden, sürdürülebilir bir şekilde faydalanılmasında gerekli olan bilgiler, coğrafya bilimi sayesinde geliştirilmektedir. Coğrafya bilimi, yaşanan yeryüzünün sadece fiziki yapısı ile değil aynı şekilde, üzerinde yaşayan insanlığın bütün faaliyetleri ile de ilgilenmektedir. Bu sayede ulaşılan bilgiler, ülkelerin kültürel, ekonomik, sosyal, siyasal ve bölgesel yönden gelişebilmeleri için son derece faydalı olmaktadır. Özellikle siyasi coğrafya devletlerin iç ve dış politikalarına yön veren bir bilim olmuştur. Bir ülkenin dünya siyaset arenasında hem politik hem de ekonomik olarak güçlü olması için, coğrafyasından en üst düzeyde faydalanabilmesi, öncelikle sınır komşuları olmak üzere diğer dünya devletlerini her yönden yakından analiz etmeleri ve de kendi devletlerini, ülkelerini fiziki, beşeri ve kültürel yönden çok iyi tanımaları gerekmektedir. Ülkelerin diğer ülkelerle ekonomik, askeri ve siyasi ilişkiler sonucunda ulaştıkları kazançlar, diğer ülkeleri ne denli iyi tanıdıklarına bağlı olarak artar ya da azalır. Bu öneminden dolayı dünyada söz sahibi ülkeler, uluslararası konularda uygulamaya koyacakları büyük projelerinin istenilen şekilde sonuçlanabilmesi için coğrafya biliminden uzman coğrafyacıları yararlanmak zorundadırlar. Bu çalışmada “siyasi coğrafya” ve “siyaset” alanında yapılmış olan araştırma ve yayınlar incelenerek, bu alanda nasıl bir ilişki olduğu vurgulanmaya çalışılacaktır. Literatür taraması ve analizine dayalı olarak yapılacak çalışmada bir taraftan kavramsal bir yaklaşımla çalışmalar ele alınırken, bir taraftan yapılan yayınların içerik ve kapsamına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siyaset, Siyasi Coğrafya, Strateji.

ABSTRACT

Geography is a branch of science that offers very important conveniences and services to humanity with the modern methods and techniques it uses. Thanks to this science, the information required to benefit from all geographical systems of the earth in a sustainable manner in solving the problems encountered is developed thanks to the science of geography. The science of geography deals not only with the physical structure of the earth but also with all the activities of humanity living on it. The information obtained in this way is extremely useful for the cultural, economic, social, political and regional development of countries. In particular, political geography has become a science that directs the domestic and foreign policies of states. In order for a country to be powerful both politically and economically in the world political arena, it must benefit from its geography at the highest level, closely analyze other world states, especially its border neighbors, from every aspect, and know its own states very well in terms of physical, human and cultural aspects. . The gains that countries achieve as a result of economic, military and political relations with other countries increase or decrease depending on how well they know other countries. Because of this importance, the countries that have a say in the world have to benefit from geographers who are experts in the science of geography in order to achieve the desired outcome of their major projects on international issues. In this study, research and publications in the fields of "political geography" and "politics" will be examined and an attempt will be made to emphasize what kind of relationship there is in this field. In the study, which will be based on literature review and analysis, the studies will be discussed with a conceptual approach, while the content and scope of the publications will be included.

Keywords: Politics, Political Geography, Strategy.

GİRİŞ

Coğrafya, insanlığa toprak, su, hava ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarını bahşetmektedir. İnsanlar bu nedenle onun değerini çözmeye çalışmış, toplumlar yaşamları geliştikçe üzerinde yaşadığı alanlara ve toprağa sahip olmak, geliştirmek, gerekirse onu genişletmek ve artırmak için çabalamıştır. Tarihte toplumsal yaşam alanında ve uluslararası mücadelelerde coğrafya biliminin önemi anlaşılmış ve ona göre hareket edilmiştir. Büyük İskender, Jul Sezar, Cengiz Han, Attila gibi farklı kıtalarda uzun savaş seferleri yürüten liderler yapacakları sefer öncesinde savaş yapılacak ülkenin coğrafi şartlarını inceler ve bu şartlara göre nasıl hareket edeceklerini tespit ederlerdi.

Coğrafyanın siyaset ile olan ilişkisi kavramsal olarak incelendiğinde herhangi bir çalışma alanında kavramların anlamını vermek ve tanımlamalar yapmak çok önemlidir. Siyasi coğrafyanın tanımının yapılması ve çalışma alanının belirlenmesi adına yakın zamana kadar siyasi coğrafya ile ilgili çok sayıda tanımlamalar yapılmıştır. Bunlardan biri olan Hartshorne siyasi coğrafyayı “bölgelerin siyasi bakımdan benzerlikleri ile farklılıkları ve bunların birbirleri ile

Berk Emre Kaya¹ 

How to Cite This Article

Kaya, B. E. (2023). “Coğrafya Siyaset İlişkisi”, International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:8, Issue:53; pp:3539-3547. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/ASRJOURNAL.71657>

Arrival: 11 June 2023

Published: 30 September 2023

Academic Social Resources Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Uzman Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Sivas, Türkiye

ilişkileri” olarak araştırır.(Prescott, 1972) Carl Sauer ise siyasi coğrafyayı: “ coğrafyanın düzensiz çocuğu” olarak tanımlamaktadır (Toal ve Agnew, 2002). Siyasi coğrafya, beşeri coğrafyanın bir alanı olup, hem coğrafya hem de siyasetle ilgilidir.(Cox, 2002) Dolayısıyla siyasi coğrafyanın konuları hem siyasete hem de coğrafyanın alanına girer. Tümertekin ve Özgüç (2000) siyasi coğrafyanın siyasi olduğu kadar coğrafi olduğuna dikkat çekmektedir. Siyasi coğrafya jeopolitikle ilişkilidir. Jeopolitik kavramı, coğrafi temsil ve uygulamaların araştırılmasına gönderme yapmak üzere kullanılmaktadır.(Agnew, 2002)

Siyaset kavramının üzerinde uzlaşmış bir tanımı bulunmamaktadır. Arapça bir kelime olan "Siyaset; devlet yönetme ve hükümet etme sanatı ve niteliği olup devlet işleri ile ilgili tüm düzenlemelerdir” (Mumcu, 1980: 10). Diğer taraftan siyaset, devlet işlerini yürütme sanatıyla ilgili özel görüş veya anlayıştır (TDK, 1988). “Siyaset kelimesinin asıl anlamı yönetmek, idare etmektir” (Çam, 1984: 21). Siyaset, kamuoyunu ilgilendiren konularda karar alma, kararları verme veya uygulama ile ilgili mücadele etme anlamında olup siyaset ile ilgili verilen tanımlarda iktidar, otorite, güç ve devlet gibi kelimelerin kullanıldığı görülmektedir. İnsanların beraber yaşamak için herkesin uyabileceği kurallar üretmeye ve bu belirlenen kuralları benimsetecek bir otoriteye ihtiyaçları vardır. Bu otorite doğası gereği bir iktidar ortaya çıkarmaktadır. Bu otorite halkın isteklerine uyabildiği gibi bir despot da olabilir. İktidarı elinde bulunduranlar iktidarlarını sürdürebilmek, rakipleri ise yönetimi ve gücü ele geçirmek; toplum ise iktidarın gücünden emin yaşamak ve onu kendi menfaatleri için etkilemek adına çeşitli faaliyetler yürütür ve yapılan bu faaliyetler de siyaseti ortaya çıkarır. Kavramsal olarak siyaset “iktidar ilişkileri” olarak tanımlanmaktadır (Türköne, 2003: 4). İnsanların ve devletlerin yönetimi olarak kullanıldığında siyaset, onların refahını yükseltmek için çeşitli yöntemlerle onları yönetmek için kullanılmıştır. Bu anlamda ise “siyaset bir amaç için bir şehrin yönetilmesi sanatı anlamına gelmektedir” (Dursun, 2008: 29). İslamiyet’e geçiş ile Türkistan’da hüküm süren Türk-İslam devletlerinde siyaset, “ceza” anlamına gelecek şekilde kullanılmıştır, Büyük Selçuklu Devleti veziri Nizamül’mülk yazdığı eseri “Siyasetname”de siyaseti ‘ceza düzeni’ anlamında kullanmıştır (Kandemir, 2010: 42) çünkü siyasetin temelinde uyumsuzluk ve anlaşmazlık ta vardır. İnsanlar siyasi yapı konusunda olduğu gibi siyasi faaliyetlerin en iyi nasıl analiz edileceği ve açıklanacağı konusunda da aynı fikirlere sahip değildirlir (Heywood, 2006: 11).

Jeopolitik; coğrafya, teknoloji ve siyaset verilerini zamana uygun olarak analiz ederek milli güç unsurlarını en etkin bir şekilde geliştirilmesi ve kullanılması, milli politikaların belirlenmesi ve uluslararası siyasi faaliyetlerin yürütülmesi sanatı (Akengin, 2010) olarak tanımlanmaktadır. Jeopolitik; politik anlamda bugün ve geleceği güç ve amaç ilişkisi açısından fiziki ve siyasi coğrafyayı temel alarak inceler. (Sandıklı, 2011:6). Jeopolitik: devletlerin coğrafi özellikleri ile siyasetleri arasındaki ilişkileri inceleyerek devlet gücü ile mekan şartları arasındaki ilişkiyi ön plana çıkartırken, siyasi coğrafya yaklaşımlarında statik faktörlerle birlikte nüfus, ekonomik faaliyetler, kültürel etkenler de dikkate alınmaktadır (Günel, 1994). Jeopolitiği asıl belirleyen güç unsuru siyasi coğrafyadır. Siyasi coğrafya; yeryüzünün tüm özelliklerini, sosyo-ekonomik durumlarını, ülkelerin siyasi sınırları gibi çeşitli unsurları inceler ve coğrafi sahalara, mevkiler, yer şekilleri ve iklim özellikleri ile ilgili konularla ilgilenmektedir. Jeopolitik; devletin kurulduğu yer olarak kabul edilerek bir devletin dış politikasının veya devletin gücünün odaklandığı coğrafi şartları tanımlamak içinde jeostrateji kavramı kullanılmaktadır.

“Siyasi coğrafya, güçlü siyasi otoriteler tarafından belirlenen kararlar, coğrafi etmenlerin etkisini, siyasi kararların uygulanmasının coğrafi çevreye etkisi ve bunun sonucunda oluşan coğrafi olayları inceleyen beşeri coğrafya alt disiplini.” (Günel, 1995: 30). Siyasi coğrafya, devletle yer arasındaki ilişkileri coğrafyanın temel çalışma prensiplerine göre (dağılım, bağlantı ve sebep-sonuç) inceler ve bu konularda siyasi coğrafyanın kurucularından sayılan Alman bilim insanlarından Friedrich Ratzel (1884-1904) bir çok araştırma yapmıştır.

SİYASİ COĞRAFYANIN GELİŞİMİ

Coğrafyanın bir bilim olarak, bir coğrafi düşünce olarak ortaya çıkması, insanlık tarihi ile başlamıştır. Tarihte insanlar yaşadığı ortamda; barınma, beslenme, güvenlik gibi günlük işlerini doğayla yani coğrafya ile iç içe yaşayarak geçirmekteydi. İnsanların yeryüzünün farklı yerlerine yaptıkları göçler arttıkça yeryüzü hakkındaki bilgilerde o derece çoğalmaya başlamıştır. Bu geziler ve göçler sonucunda insanlar, gidecekleri ve ulaşacakları yerlerin haritalarını çizmişler ve yol boyunca yaşadıkları olayları tasvir etmişlerdir. Bu şekilde coğrafi özelliklerin tanımlanmasıyla da, insanların yaşadıkları yerlerin birtakım özelliklerini anlatmaları ile başlamıştır. “Coğrafi düşünceler, bir kısım tanımlamalar ve haritaların çizilmesi ile insanların ilk yerleşikleri yerlerden, Mezopotamya ve Mısır gibi yerlerde ortaya çıkmıştır” (Doğanay, 1993: 56). M.Ö Sümerli, Mısırlı ve Yunanlı filozoflar yaptıkları araştırmalarda coğrafya bilimi ve coğrafya düşüncesinin ilk temelleri atılmıştır. O dönemde dünyada neler olduğu, gökyüzü ve yıldızlar hakkındaki bilgiler Mısırlı düşünürler tarafından tespit edilmiştir. Bu ilk bilgileri elde eden filozoflardan Theophrastus (MÖ 370) iklim ile bitki örtüsü arasındaki ilişkiyi açıklamıştır (Tümertekin, 1990: 67). Coğrafya bilimine en büyük katkıları önemli filozoflar olan Eratostenes, Strabon ve Batlamyus gibi Yunan ve Romalı filozoflar sağlamıştır. Mısırlı düşünür Eratostenes, yaptığı ilk çalışmalarla coğrafyanın da kurucusu olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca yerel coğrafya alanlarında çeşitli çalışmalar yapmıştır. Eratostenes, yaptığı çalışmalarını "Geographica" adlı eserinde toplamış ve sonradan bu kitabın adı, bir bilim dalı adı olduğu için de coğrafyanın isim babası olarak kabul edilmektedir. Diğer taraftan Eratostenes yaptığı hesaplama ile dünyanın çevresini gerçek

değerlerine çok yakın bir şekilde tespit etmiştir. Roma'nın ünlü bir gezgini, coğrafyacısı Strabon, gezip gördüğü yerlerde edindiği bilgileri "Geographika" adlı eserinde yayınlamıştır. Bu eserinde; bilim adamı yeryüzü coğrafya, ekonomik coğrafya ve jeopolitik ile ilgili konulara yer verilmiştir.

Coğrafya kavramı, daha çok insanların yaşadığı çevreyi tanıması anlamını taşımaktadır. Bu nedenle de coğrafya, yeryüzünü kullanma kılavuzu olarak nitelendirilebilir. Coğrafya bilimi insana, yaşadığı çevreyi tanıması ondan her yönüyle faydalanabilmesi için gerekli olan kılavuz bilgileri vermektedir. Ayrıca insanlık, yeryüzünün doğru kullanım kılavuzu olan coğrafi bilgiye gereken önemi vermezse ve yaşamını bu bilgiler ışığında düzenlemezse, bu durumdan hem insanın kendisi hem de yeryüzünün doğal çevresi zarar görecektir. Günümüz dünyasında sıkça karşılaştığımız küresel ısınma ve çevre kirliliği gibi tüm olaylar, insanlar tarafından doğa yanlış bir şekilde kullanıldığı için ortaya çıkmış problemler olarak gözükmektedir.

Coğrafyanın her yerde etkili olarak toplumun faydasına kullanılması için özellikle coğrafya biliminin amaçlarını araştırma, eğitim ve diğer çalışmalar ile ülkede hangi eksikliklerin ortadan kaldırılacağını ve ne tür ihtiyaçları gidereceğinin önemli ölçüde tespit edilmelidir. Toplum, coğrafyayı ve coğrafi bilgiyi kullanarak karşılamaya çalıştığı ihtiyaçları da gün geçtikçe artmakta ve çeşitlenmektedir. "Ülkelerin coğrafyaya bakışı ve öğretilen konular, her geçen gün değişen ve çeşitlenen toplum ihtiyaçları dikkate alınarak devamlı güncellenmelidir" (Demirci, 2013: 172).

Coğrafya biliminin bilimsel olarak nitelikli bir kimlik kazanması 19. yy başlarında doğa alanlarındaki bilimsel çalışmalarla mümkün olabilmıştır. Doğa bilimlerindeki bu gelişmelerden çok etkilenen Friedrich Ratzel yaşanan yer ile insan ilişkilerini incelemiş ve farklı bir bakış açısıyla beşeri coğrafyanın gelişimine katkıda bulunmuştur. Ratzel devletlerinde aynı diğer canlılar gibi doğduğunu, geliştiğini, yaşlandığını, öldüğünü ve bu aşamaların sırasıyla geçtiğini belirtmiştir. Ayrıca "Politische Geographie" adlı kitabında canlı bir organizma gibi kabul ettiği devletin gelişmesinin yeni alanlar kazanmaya bağlı olduğunu, bunun için gerektiğinde kuvvete başvurabileceğini savunmuştur." (Sevgi, 1988: 15). Diğer taraftan Ratzel güçlü devletlerin karakterlerini belirleyen faktörlerin başında coğrafi faktörlerin olduğunu belirtmiş ve insanların oluşturduğu devletlerin faaliyetlerini ve de karakterini, üzerinde yaşadığı toprağın büyüklüğü, konumu, yükseltisi ve sınırları gibi coğrafi faktörlerin yarattığı sonuçlar olarak görmüştür (Göney, 1979: 21).

Siyasi coğrafyacılar, bir yerin, alanın genişliğinin bir güç kaynağı olduğunu belirterek bu konuda ülke yöneticilerini etkilemişlerdir. Özellikle de Birinci Dünya Savaşından önce sömürge faaliyetlerinin artmasında siyasi coğrafyacıların yöneticileri yönlendirmeleri etkili olmuştur. Siyasi coğrafyanın önemsenmesi dönem dönem azalmış, ancak 1945'lerden sonra gözle görülür bir şekilde artmıştır. Siyasi coğrafya önemli bir bilim olduğu algısı artınca, devletler siyasi yönden genişleyerek daha da fazla güç kazanmak amacıyla başta yakın komşuları olmak üzere diğer devletlerle olan ilişkilerini düzenlenmek için siyasi coğrafyayı ön plana çıkarmışlardır.

SİYASET COĞRAFYA İLİŞKİSİ

Siyasi coğrafyaya, siyaset üzerinde coğrafyanın etkisini araştırmakla başlanmalıdır (Grygiel, 2006).Fakat politika üzerinde coğrafyanın etkisini tanımlamak hem zor hem de tehlikelidir. Dış politikada meydana gelen değişimi, bölgenin jeopolitik yapısı ile ilişkilendirmenin güçlülüğünden dolayı coğrafyanın işi zordur. Hem siyasi coğrafyacılar hem de siyaset bilimi ile uğraşanlar, siyasi coğrafyanın, coğrafya ve siyasi bilimleri birbirine bağladığını ifade etmektedir. Bu konuda Jones beşeri faaliyetleri araştıran bütün bilimlerin bir ortak paydası olması gerektiği gibi, coğrafya ile politika arasında da bir payda olması gerektiğine vurgu yapmıştır (Akengin, 2010). Dünyada meydana gelen tüm ekonomik, siyasi ve sosyal olayların yaşanan fiziki alanla çok yakın bir ilişkisi bulunmaktadır. Amaç gelişmek ve daha güzel bir yaşam sürmek ise bunu sağlayacak olan en önemli unsur yaşadığımız yerleri yakından tanımaktan geçmektedir. Tüm insanlık tarafından kabul gören bu temel gerçek insanların yaşadığı yerleri ve çevreyi tanımak için bir mücadeleyi zorunlu kılmıştır. Bir ülkenin politik yapısıyla devletlerarası ilişkileri şekillendiren temel unsur ülkelerin sahip olduğu coğrafi şartlar ve imkânlardır. Bu durum birçok bilim insanı tarafından incelenmiştir.

Siyasi Coğrafyada ülkelerin politik özelliklerini yaşanan fiziki coğrafi çevre şartlarıyla beraber inceleyen birçok düşünür olmuştur. Bu konu ile ilgili olarak kabul edilen başlıca jeopolitik teoriler şunlardır: Kara Hâkimiyeti Teorisi (Halford Mackinder), Kenar Kuşak Hâkimiyeti Teorisi (Nicholas J. Spykman), Deniz Hâkimiyeti Teorisi (Alfred Thayer Mahan), Hayat Sahası Teorisi (Friedrich Ratzel), Hava Hâkimiyeti Teorisi. (Alexander P. De Seversky)teorileri bunların başlıcalarıdır.

Kara Hâkimiyet Teorisi bir İngiliz siyasi coğrafyacısı olan Halford John Mackinder tarafından ortaya atılmış ve geliştirilmiştir. Bu teoriye göre Avrupa, Afrika ve Asya kıtalarının tamamı dünya adasını oluşturmaktadır. Bu üç kıtanın dışındaki Avusturalya, Antarktika ve Amerika gibi kıtalar ise ada dünyasının uydularını oluşturmaktadır. Dünya adasının içinde bulunan Sibiry ve Doğu Avrupa dünyanın kalp sahasını yani Heartland'ını oluşturmaktadır. Diğer taraftan Balkanlardan Çin'e kadar uzanan coğrafya iç, Afrika- Amerika- Avusturalya-Japonya hattıysa dış kuşak olarak adlandırılır. Mackinder, yaşadığımız dünyayı bu şekliyle tasnif yaptıktan sonra teorisini şu şekilde

sonuçlandırır; “Doğu Avrupa Kıtasına hakim olan Heartland’da egemenlik kurar, Heartland’i elinde tutan Dünyaya egemenlik kurar ve dünya hâkimiyetini eline geçirir” (Özey, 2014: 108).

19.yy’da sanayi inkılabı sonucunda birçok farklı buluşlar yapılmış ve ülkeler arası ekonomik ilişkiler artmıştır. Bunun sonucunda ortaya çıkan hammadde ihtiyacı ve üretilen malların pazarlanması ihtiyacı, limanların önemini çoğaltmış ve teknolojinin de gelişmesi ile mesafeler her geçen gün kısalmıştır. Uzun yıllar boyunca kullanılan ipek yolu daha sonra önemini kaybetmiştir. Denizlere egemen olan dünyada egemen olur görüşü bu şekilde kendini daha da çok hissettirmiştir. Dünya hâkimiyetini kurmak için deniz harekâtı, kara harekâtına göre daha kolaydır ve daha güçlü görülebilmektedir. Türkiye üç tarafı denizlerle çevrili bir ülke konumundadır. Dünya hâkimiyetinin baş şartlarından biri denizlerde hâkimiyet kurmak olduğunu çok iyi bilen Osmanlı Devleti padişahları devleti bir cihan devleti yapma başarısını kaptan-ı deryalarına borçlu olduğu görülmektedir.

Diğer bir görüş olan Hava Hâkimiyeti Teorisi, Amerika Birleşik Devleti havacıları tarafından ortaya konulmuştur. Teorinin temel felsefesini; “ Havaya hâkim olan devlet, bütün cihana hâkimiyet kurar. Bu nedenle havacılığa sürekli üstün olmak gerekir.” teşkil eder (Özey, 2014: 123). Bu teoriyi geliştirenler arasında George t. Renner, Alexander P.De Seversky bulunmaktadır. ABD, hava hâkimiyeti teorisini kanıtlamak için zamanı uygun olan her fırsatta yeryüzünde bunu uygulamaya çalışmaktadır. Bu teorinin uygulaması II. Dünya Savaşında başlamış ve günümüzde devam etmektedir. Hava Hâkimiyet Teorisinde Türkiye’nin durumu konum olarak hava hâkimiyetinde büyük bir avantaja sahip olmasına rağmen Türkiye avantajını yeterince kullanmadığı görülmektedir.

Siyasi coğrafya konusunda birçok çalışması olan İbn’i Haldun “Mukaddime” adlı kitabında insanlardan ve devletlerden söz ederek coğrafyanın insan toplumları üzerindeki etkisi, devletlerin ortaya çıkışı ve gelişmelerini açıklamaya çalışmıştır. İbn’i Haldun devletin kurulmasında, göçebe hayatın yerleşik düzene geçilmesinde ve şehirlerin devletlerin gelişme ile hâkimiyetlerinde büyük rol oynadığını ileri sürmüştür. Ahmet Cevdet Paşa, Naima. Kâtip Çelebi gibi birçok tarihçi Osmanlı’nın kuruluş ve yıkılışını onun görüşleri ile açıklamaya çalışmıştır. 19. yy’dan itibaren de Avrupa tarihçileri onun eserlerine büyük ilgi göstermiş ve bunlardan Toynbee, onunla ilgili olarak: "Herhangi bir ülkede, herhangi bir zaman diliminde, herhangi bir zihin tarafından ortaya çıkarılmış olan en büyük tarih felsefesinin sahibi" ifadesini kullanmıştır (Yıldırım, 2010: 7).

İnsanların toplumsal bir canlı olduğunu belirten İbn-i Haldun; Allah’ın bahşettiği akıl ve düşünce sayesinde insanlar birbirleri ile dayanışma içinde çeşitli kurumlar oluşturduklarında insanın daha değerli hale geldiğini dile getirmektedir. İnsanların soylarını devam ettirebilmesi, hem dayanışma içinde hem de toplum halinde yaşaması gerekmektedir. İnsanlar birbirlerinden çok farklıdır ve İbn-i Haldun, bunu açıklarken, "insanların geçim şekli ve türlerinin birbirinden farklı ve türlü olmasına" bağlı olduğunu belirtmiş, toplumların yerleştiği coğrafi yerler, iklim, ekonomik özellikler, üretim ilişkileri de bu farklılıkları doğurmaktadır. Toplumların birbirine benzeyen özelliklerini kullanarak sınıflandırılabileceğini belirtir. Bunlar; yerleşik topluluklar, kentsel topluluklar, çöl toplulukları, bedevî topluluklar, ilkel topluluklar şeklindedir. Ancak İbn’i Haldun’un asıl üzerinde durduğu mesele devletle ilgili açıklamalarında kullandığı “asabiyet” kavramıdır. İbn’i Haldun’a göre asabiyet; insanların duygularına yön veren kolektif bir eylemi ifade eder. Asabiyete amaç, “insanların beraber olarak kendilerini koruması, düşmana karşı durması, topraklarını genişletme isteği duyması, düşmanı gücü ve kuvvetiyle yenme isteğidir” (Çiftçi, 2013: 8).

İnsanlar bir araya geldikleri zaman toplum varlığının devamı için bir düzen kurulmasına ihtiyaç vardır. Bu durum, insanlığın başlangıcından beri böyle gelmiştir. Kurulacak düzenin neredeyse tüm kuralları kuvvetli olanlar tarafından oluşturulur ve bu yalnız insanlarda değil tüm canlılarda görülmektedir (İnan, 1993: 11). Toplumlar geliştikçe konulan düzen kuralları değişmekte ve şekillenmektedir. Diğer taraftan daha sonra bu kuralları toplumda düzenli bir şekilde uygulayacak resmi kurumlar oluşmaya başlar ve bunun sonucunda da devlet düzeni kurulur. Devletin bu şekilde ortaya çıkmasıyla, yönetimle beraber bir düzen olgusu oluşmuştur. Çünkü sosyal bir canlı olan insan başkaları ile yaşamak onlar ile mal ve hizmet üretmek karşılıklı ilişkiler kurmak zorundadır. “İnsanlar arasında oluşan yönetim, ekonomi, siyasi ve sos-yo ekonomik ilişkiler; idari ve sosyal yapıyı ayrıca siyasal düzeni oluşturmaktadır ve bu düzen içerisinde, merkezinde devlet bulunmaktadır” (Eryılmaz, 1997: 14).

İnsanın doğasında kavga, savaş, güvensizlik ve kaostan oluşan bir karmaşıklık vardır. İnsanlar kazanç, güvenlik ve şöhret için birbirleri ile mücadele eder. Bu mücadele insanların bir birine güvensizliğine, güvensizlikte bir savaşa yol açar. Bu yüzden Habbes’in söylediği gibi “İnsan insanın kurdudur” Bu kaostan kurtulmanın yolu da bir egemen gücün olmasıdır. Onun yokluğu herkesin kişisel tanrı kompleksinin doğurduğu insanlar arası rekabet, güven duymama ve onur tutkusunu ile ötekileri yok etme mücadelesi yani sürekli kargaşa ve savaş durumudur. En kötü düzen en iyi savaştan daha iyidir. Bu nedenle devletin olmadığı yerde her kesin herkese karşı daima bir savaş hali vardır (Çetin, 2015: 185).

Devlet; ülke topraklarında, insan topluluklarını siyasal yönden ve hukuki bir düzen içerisinde yaşamayı sağlayan bir kurumdur. Bunlar birleştiğinde devlet ortaya çıkmaktadır. “Devlet, sınırları belli bir ülke toprağı üzerinde yerleşen, zor kullanabilme yetkisine sahip güçlü bir iktidar tarafından yönetilen insan topluluklarının oluşturduğu siyasal bir kuruluştur” (Kapanı, 1988: 35).

Siyasetin sadece bir yönünü düşünmek yeterli değildir çünkü siyaset, öyle bir mücadeledir ki toplumsal bütünlüğe kavuşmak, kişisel çıkarlar yerine toplumsal çıkarları ön plana çıkarıp insanlığın ortak iyiliğini ortaya koymaya çalışan faaliyetler bütünüdür. Ancak halk gözünde siyasetin her zaman olumlu bir algı ya da sahip olduğunu söylenemez. “Siyaset denilince halkın gözünde iş bilirlilik, kurnazlık, manevra kabiliyeti gibi anlamlar zihinde uyanmaktadır ve kavram biraz daha zenginleşmektedir” (Daver, 1993: 4). Coğrafi bilgi, tarihten günümüze elde edilen ve insanların doğada yiyecek toplamasından, her türlü hayvanı avlamasına, birçok hayvanı evcilleştirmesine, üretim için toprağı işlemesine ve kasabalar şehirler kurmasına dair yürüttüğü faaliyetlerle elde ettiği bilgilerdir. Tüm bu faaliyetlerin amacı yaşanılan çevreyi daha iyi tanımak ve hayata yön vermektir. Bunun içinde yaşadıkları çevreyi daha iyi tanıyıp bundan en güzel şekilde yararlanan toplumlar, geçmişte çok önemli ve güçlü uygarlıklar meydana getirmişlerdir. Bu nedenle; tarihin en büyük medeniyetleri, coğrafi avantajları sahip olanlar değil, bu avantajları daha iyi değerlendiren yerlerde ortaya çıkmıştır. Örneğin Mezopotamya ve Nil nehrinin bulunduğu coğrafya ilk medeniyetlerin ortaya çıktığı bölgelerdir.

Coğrafi unsurlar uygarlıklara sağladığı avantajların yanında devletlerin siyasi, ticari, askeri, kültürel ve sosyal açıdan kalkınmalarına, yaşadıkları bölgede söz sahibi olmalarına da katkı sağlamaktadır. Bir ülkenin sahip olduğu verimli toprakları, geçiş güzergâhı boğazları, önemli ticaret yolları ve sahip olunan su kaynakları devletlere büyük avantajlar sağlamaktadır ve hatta tarihteki birçok savaşın ortaya çıkmasına da, önemli avantajları kullanabilen ülkeler ile bu avantajları diğer devletlerden almak için mücadele eden ülkeler arasındaki mücadeleler etkili olmuştur. Yaşadığımız Anadolu’da birçok medeniyetin kurulması sahip olduğu avantajlardan kaynaklanmakta olup uygun bir iklim, verimli topraklar, çok önemli kara ve deniz ulaşım yoluna sahip olması gibi özellikler, birçok milleti Anadolu’ya çekmiştir (Demirci, 2005: 3-5).

Coğrafi şartların ülkelere sağladığı avantajlara en güzel örneklerden biride Ortadoğu’dur. Burayı avantajlı duruma getiren birçok unsurdan en önemlisi enerji kaynağı olarak kullanılan bir petrol varlığıdır. Geçmişte olduğu gibi uzun yıllar güçlü bir enerji kaynağı olması nedeniyle de bu avantajını uzun yıllar koruyacağı muhakkaktır. Bir ülkenin sahip olduğu avantaj yeterince kullanılmazsa ve bu güçsüz bir devletin elindeyse, bu durum siyasi ve askeri gelişmelere neden olmaktadır.

Jeopolitik ve siyasi coğrafyanın anlam bakımından aynı olup olmadığı konusu zaman zaman tartışılmaktadır. Jeopolitik ve siyasi coğrafya ile uğraşan bilim insanları çalışmalarında aynı kaynaklardan yararlanmaktadır. Aynı kaynaktan faydalanmasına rağmen siyasi coğrafya ve jeopolitik aynı şeyler değildir. (Akengin, 2010:8) İlhan’ (1989) göre jeopolitiği siyasi coğrafyanın bir bölümü olarak görme yerine, devamı olarak görmek gerekir. Jeopolitikte esas konu politikadır ve bir devletin dış politikasının coğrafi faktörler dikkate alınarak yönetilmesidir. Jeopolitiği araştıran ve önemini benimseyen kişiler açıklamalarında jeopolitiği, coğrafi unsurları, politikayı ve devleti birlikte kullanmışlardır. “Varlığını mekâna dayandıran devletin tespit edilen politikasında ana faktörün coğrafya olduğu görülmektedir.” (Günel, 2008: 27).

ÜLKE SİYASETİNDE COĞRAFYA VE TÜRKİYE

İnsanlar yakından tanıdıkları çevrede bütün faaliyetlerini yerine getirirken, geçmişte insanlar bu faaliyetlerini daha çok yakın yerlerde türlü amaçları için gittikleri, ekonomik kültürel ve sosyal yönüyle bağlı oldukları mekânlarda yürütmekteydi. Fakat günümüzde bunlar önemli derecede değişme uğramış ve dünyada çeşitli yerlerde meydana gelen ekonomik, askeri, siyasi ve sosyal olaylar doğrudan veya dolaylı olarak yeryüzündeki tüm ülkeleri etkilemektedir. Bu yüzden devletlerin iç ve dış siyasette sosyal, ekonomik ve sosyal açıdan gelişmeleri, farklı dünya devletleriyle çeşitli alanlarda mücadele edebilmesi için kendi coğrafi özelliklerini tanıdıktan sonra, başta yakın çevreleri olmak üzere tüm ülkeleri çok iyi bilmeleri zorunluluğu ortaya çıkmıştır. “Coğrafya bilimi sayesinde ülkeler, yaşadıkları ülkenin kendilerine sağladığı avantajları ve sahip oldukları avantajların farkına varırlarsa, uluslararası siyasette ağırlıklarını ortaya koyabilmektedirler” (Demirci, 2005: 7).

Bir devletin iç ve dış politikası, ülkenin siyasi yapısından etkilenmekte ve siyasi özellikleri de o ülkenin başta iktisadi coğrafyası olmak üzere fiziki ve beşeri yapısını da şekillendirmektedir. Coğrafya bilimi sayesinde devletler iç ve dış siyasette karşılaştıkları sorunlara doğru çözümler üretebilmektedir. Ülkeler arasındaki ilişkiler genellikle menfaat üzerine kurulduğu için, karşılaşılan meselelerde konu bir bütün olarak ele alınmalı ve coğrafik bir bakışla olayları meydana getiren sebepler ve sonuçlar iyice gözlemlenmeli ve verilmesi gereken kararlar olası olumlu ve olumsuz etkiler gözden geçirilirken bu konuda coğrafya, kuşkusuz en önemli bilim dallarından biri olmuştur. Türkiye’nin jeopolitik konumu incelediğinde hem içinde bulunduğu bölge-içi, hem de bölge-dışı ülkelerden farklı bir konum sergilemekte olduğu Asya’nın, Avrupa’nın ve Afrika’nın genellikle en çok birbirine yaklaştığı ve bu kıtaları birbirine bağlama özelliğine sahip önemli yollar üzerinde bulunduğu görülmekte Avrupa kıtası ile Asya’nın arasında bir geçiş köprüsü vazifesi görmektedir. Ayrıca Ege Denizi, Akdeniz ve Karadeniz ile çevrili olan Türkiye’nin, Trakya ve Anadolu coğrafyasında önemli bir geçiş yolu olan İstanbul ve Çanakkale Boğazlarına sahip olduğu görülmektedir. Türkiye’nin konumu üzerinde yaşayan insanları büyük ölçüde etkilediği gibi Anadolu’nun tarihini etkileyen başlıca faktörlerden biri de olmuştur. Türkiye; Asya ile Avrupa arasında ulaşım yönünden sağladığı avantajlar nedeniyle Ortadoğu ülkelerine göre çok daha iyi bir özellik ve üstünlük göstermektedir. Bu üstünlüğü

coğrafi konum ve coğrafi yapı nedeniyle Anadolu'nun Ortadoğu ülkelerinden daha önemli özelliklere sahip bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Konumu ve coğrafi yapısı nedeniyle Türkiye toprakları Asya'yı ve Avrupa'yı birbirine bağlaması, sahip olduğu boğazlar ve çevresinde bulunan denizler sayesinde tüm dünya ile siyasi ilişkilerini rahatlıkla sağlayabilmekte ve çeşitli iklimleri de Anadolu topraklarını geçmişte uygarlıkların beşiği haline getirmiş, diğer taraftan batıdan doğuya, doğudan batıya gelen istilalar ve göç hareketlerinin yaşanmasına neden olmuştur. Bu bakımdan, "Anadolu, tarihten günümüze Doğunun ve Batı'nın sürekli savaş sahası olmuştur" (Ramsay, 1961: 23).

Doğu ile Batı'nın sürekli olarak karşı karşıya geldiği bu coğrafya parçası, uzak ve yakın komşularını etkilemiş ve altında çeşitli çıkarların yattığı siyasi çatışmaların sürdüğü bir alan olmuştur. Burada kurulan devletler ve uygarlıklar Anadolu'nun coğrafyasından kaynaklanan özelliklerle güçlerine güç katarken bu durum zaman zaman onların mevcut güçlerini yıpratın ve sarsın olumsuz etkileri de olmuştur. Özellikle 18. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devletinin ve daha sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin içine sürüklendiği olaylar incelendiğinde, Türkiye'nin coğrafi konumunun, tarihini olumlu ve olumsuz şekilde ne derecede etkilediği çok daha belirgin olarak görülmektedir.

Türkiye'nin sahip olduğu jeopolitik konumu tespit edilirken, dünya üzerinde bulunan önemli güç merkezlerine ve odaklarına bakılarak değerlendirilmekte gerekmektedir. Günümüzde dünya coğrafyası üzerinde yer alan güç merkezleri AB, Rusya, ABD, Çin ve Japonya olmakla beraber Türkiye bu güç odaklarının tam merkezinde bulunmakta ve bu durum jeopolitiği oldukça önemli ve manidar kılmaktadır. Ayrıca Türkiye, dünya coğrafyası içerisinde önemli bir askeri güç olan NATO'nun da güney kanadadır.

Jeopolitik konumu ile Türkiye, hem Batının hem de İslam Dünyasının birbiri ile karşılaştığı bir bölgede bulunmaktadır. Doğu sınırında İran, güneydoğusunda Irak güneyinde Suriye bulunmaktadır. Türkiye batı komşusu Balkanlar başta olmak üzere diğer bölgelerde yaşayan Türklerle hem dini yönden hem de hem ırki olarak tarihi bir geçmişi bulunmaktadır. Türkiye'nin doğu komşusu Ermenistan ile Gürcistan ve batı komşusu Bulgaristan ile Yunanistan da Hıristiyan kökenlidir. Buradan da anlaşılacağı üzere Türkiye jeopolitiğinin önemli özelliklerinden biri de farklı dinler ile çevrili olduğu görülmektedir.

Dünya küresel liderliği için mücadele eden Avrasya'yı bir satranç tahtasına benzeten Brzezinski, Avrasya devletlerini bölüm bölüm incelemiş ve adlandırmıştır. Diğer taraftan bir etki oluşturma yönünden namı ülke sınırlarını dışına çıkma kapasitesi olan Fransa'yı, Rusya'yı, Almanya'yı, Çini ve Hindistan'da "Aktif Jeostratejik Oyuncu" olarak değerlendirmekte ve ikinci grup olarak gördüğü Ukrayna'yı, Azerbaycan'ı, Güney Kore'yi, Türkiye ve İran'ı da "Jeopolitik Eksenler" ülkeleri olarak adlandırmıştır. Ayrıca Brzezinski, Türkiye ile İran'ı sınırlı kabiliyetleri olduğunu belirterek bu iki ülkeyi "Jeostratejik Oyuncu" olmaya hak kazandıklarını ifade etmiştir. (Brzezinski, 1998: 12).

Türkiye'nin sahip olduğu Çanakkale ve İstanbul Boğazlarının ne kadar büyük bir öneme sahip olduğunu görebilmek adına bazı devlet yöneticilerinin sözlerine bakıldığında zaman; Napolyon Bonaparte: "O boğazları Ruslara bırakılmasındansa dünyanın yarısını terk etmeyi tercih ederim" demiştir (Özey, 2014: 341). Bu nedenle İstanbul Boğazı, dünya üzerinde ender rastlanan büyük avantajlara sahiptir. Bu avantajlar nedeniyle tarihte İstanbul boğazının önemli imparatorluklara beşiklik etmiş olduğu görülmektedir.

Türkiye, daha önce ortaya konan jeopolitik teorileri içerisinde Mackinder'in "Kara Hâkimiyeti Teorisine" göre ilk kenar kuşağının merkez bitişiğinde önemli bir yerde bulunmaktadır. Ayrıca dünya üzerindeki diğer Türk devletleri de düşünüldüğünde, İç ve Kenar Hilal Bölgesi daha geniş bir alan kaplamakta da olduğunu görülmektedir. Spykman, dünya kalesine hâkim olmak isteyen milletler son kuşatılacak kalenin merkezinde Türkiye olduğunu belirtmektedir Dünya hâkimiyeti yolu bu nedenle Türkiye'den geçmektedir (Özey, 2014: 107-123). Dolayısıyla Türkiye, sahip olduğu jeopolitik özelliklerini çok etkili bir şekilde kullanmalı ve tekrar bölgenin cazibe merkezi olmak için üzerine düşeni fazlasıyla yapmalıdır. Türkiye'nin iç ve dış siyasetinde yaşadığı veya yaşayabileceği problemler değerlendirildiğinde Türkiye'nin üzerinde bulunduğu Anadolu toprakları, sahip bulunduğu coğrafi avantajları, tarihten günümüze, sürekli olarak devletlerin dikkatini çekmiş bu nedenle bu topraklar, tarihin her döneminde ve günümüzde de birçok devletin mücadele alanı olmuş ve bu konuda savaşların yaptığı bir yer olmuştur. Yaşadığı devrin en güçlü devletleri hem bu toprakları kontrol altında tutmuş hem de bu toprakların coğrafyasından, avantajlarından faydalanmıştır. Fakat bu topraklarda bulunan devletler güçlerini kaybedince veya siyasi güçlerini kullanamayacak haline dönüşünce, bu topraklar üzerinde menfaati bulunan devletler bu topraklardaki hedeflerine ulaşmak amacıyla siyasi ve askeri hareketler yapmaya başlamışlardır. Günümüzün zengin doğal gaz ve petrol rezervlerinin olduğu Ortadoğu toprakları, ne zamanki Osmanlı'nın hâkimiyeti zayıfladı hemen Fransa'nın, İngiltere'nin, Almanya ve Rusya'nın dikkatlerini buralara yoğunlaştırmıştır.

Türkiye günümüz itibarıyla iç ve dış siyasette bir takım sorunlarla aynı anda uğraşmaktadır. Yaşanan ekonomik sıkıntılar, sosyal ve kültürel alanda yapılamayan reformlar, yıllardır bitirilemeyen iç ve dış borçlar bunlardan sadece bir kaçıdır ve tüm bunlar ülke siyasetini özellikle dış siyasetini fazlasıyla etkilemektedir. Dış siyasette yaşanan problemler, gelecekte meydana gelecek sorunları ülke menfaatleri açısından sonuçlandırmak ve uluslararası

ilişkilerden yarar sağlayabilmek için Türkiye'nin, iç meselelerini öncelikle halletmesi gerekmektedir. Çünkü Türkiye bulunduğu topraklar açısından çok büyük avantaja sahiptir ve enerji kaynakları, madenleri açısından birçok ülkenin bulamadığı zenginlikleri bulunmaktadır.

Türkiye de yaşanan demokratikleşme çalışmaları, temel insan hak ve hürriyetleriyle ilgili eksiklikler, ekonomik sorunlar; Avrupa Birliğine üye olmak amacıyla değil, vatandaşların ve insanların daha iyi yaşaması, refahı adına çözümlenmesi gerekmektedir. Türkiye boş yere oyalanmaya çalışılmakla zaman kaybetmemelidir. Bu konuda üzerine düşeni yaparak, "AB olmazsa olmaz" şartlanmasından kurtulmalıdır. Avrupa ile olan iyi ilişkilerimiz devam ederken, diğer taraftan Türk Dünyasının ve de sınır komşularımızın da iyi ilişkiler geliştirmesi için gerekli olan stratejileri ve politikaları üretmelidir.

Türkiye'nin yakın coğrafyası Türkistan'da, Balkanlarda ve Kafkasya'daki yaşanan gelişmeler sonucunda Rusya-Türkiye ilişkileri idare etmek daha zorlu ve daha hassas olmaktadır. Yaşanan bu gelişmeleri aşmak için yürütülen çabalar sonucunda ekonomik konularında önemli bir ilerleme sağlanmış diğer taraftan çok istenirse de arar sıra siyasal gerginlikler yaşanmaktadır. "Rusya ile yürütülen ilişkileri yalnızca ekonomik ve güvenlik açısından düşünmemek gerekir, Orta Asya ve Kafkasya'da yürütülecek olan politikalarımızı da düşünerek ilişkilerimizin sağlıklı yürütülmesi önemlidir." (İlhan, 2000: 198).

Türkiye'nin batı komşusu Yunanistan ile Kıbrıs sorunu, Ege meseleleri (kara suları, kıta sahanlığı, Ege Adaları silahlandırma) gibi yaşanan sorunların yanında Yunanistan devletinin bölücü terör örgütlerine verdiği destekler, hem Suriye hem de Ermenistan'ı Türkiye'ye karşı kullanma teşebbüsleri, diğer taraftan Avrupa Birliği üyeliğine karşı sergilediği olumsuz tavırlar iki devlet ilişkilerinde verimli bir diyalogun kurulmasını engelleyecek sorunlar yaşanmaktadır. Ancak Ege Denizinde kalıcı bir barış sağlanabilmesi için Yunanistan ile ülke menfaatleri doğrultusunda bir çözümün yaşanması gerekmektedir. Dünya üzerinde gelişen etki gücü yüksek sosyal ve siyasal olayların; ekonomik, sosyo-kültürel ve askeri olaylara yansımaları, hatta siyasal coğrafya içerisinde bazı değişikliklere neden olduğunu ve doğal dengeleri bozduğunu görmekteyiz. Tabii ki bu bozulan dengeleri yeniden şekillendirmek, yeniden düzenlemek için çabalar aranmaya başlanır. Ancak genellikle coğrafyası ile gücü elinde bulduran devletler istedikleri gibi bu düzeni yeniden oluştururlar ve oluşturdukları bu yeni düzen de "Yeni Dünya Düzeni" adını verirler. Bu yeni dünya düzenini oluşturan güçlü devletler kendi milli çıkarlarını elde etmek için bu yeni düzeni istedikleri gibi kullanırlar. Yeni Dünya Düzeni, bu devletlerin güç dengelerini sağlayamazsa veya kendilerine göre adil görülmezse yeni bir düzeni çıkaracak büyük olayları ortaya çıkarır. (Aydoğan, 2002: 234).

Jeopolitik ve jeoekonomik bakımdan dünyanın en önemli bölgelerinden biri olan çeşitli uygarlıkların ortaya çıktığı, değişik sosyo-kültürlerin kaynaştığı, gelişen ve gelişmemiş milletlerin bulunduğu, çatışmalarla ve uyuşmazlıkların hiç bitmediği Ortadoğu'ya bakıldığı zaman Türkiye'nin Ortadoğu'yu biraz ihmal ettiği, problemleri ile pek ilgilenmediği gibi bir görüntü sergilemekteydi aynı şey Ortadoğu açısından da geçerliydi. Yine Ortadoğu coğrafyasında devletler nezdinde Türkiye, dikkate alınması gereken veya ağırlığı olan bir devlet olarak görülüyordu. Fakat Türkiye'nin Kıbrıs konusunda bölgede destek aramaya başlamasıyla bir değişim görülmeye başlamıştır. Çünkü tarihte bakıldığı zaman Ortadoğu ülkeleri jeopolitik ve de jeo-ekonomik önemini arıca sahip olduğu zengin yer altı kaynaklarını kendileri değil bölge dışındaki aktörler tarafından görülmekte ve ilgi odağı olmaktadır. Ortadoğu'yu bölgesel sınırlar çerçevesinde değerlendirdiğinde, Ortadoğu sahip olduğu stratejik önemi ile dünya yer altı petrol madenlerinin büyük bir çoğunluğuna sahip olduğu, deniz ticaret yolları ile geçitlerinin büyük kısmını kontrol ettiği görülmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin Ortadoğu ilgisi özellikle 1990'lardan sonra artmaya başlamış ve her geçen gün bu yaklaşım artarak devam etmektedir (Perçinoğlu, 2010: 7).

SONUÇ

Dünyamızı, ekonomik, beşeri ve doğal olayları inceleyen coğrafya biliminin en temel felsefesi insandır ve insanın olmadığı bir coğrafya bilimini düşünmek imkânsızdır. Zira coğrafya biliminin araştırma alanı yeryüzü, insanların üzerinde yaşadığı yer olması nedeniyle bu bilimin çalışma konusunu oluşturmaktadır. Coğrafya, insan ve yeryüzü arasındaki ilişkileri neden ve sonuç bağlamında inceleyen ve araştıran bir bilim dalıdır. Coğrafya, yeryüzünde meydana gelen olayları araştırırken, öncelikle bu olaylar arasındaki bağlantıları, dağılımları, sebeple sonuçları üzerinde durur ancak buradaki en önemli, en temel esas tüm bunları yaparken, insanı hep birinci planda tutmaktadır.

Coğrafya; yeryüzünde belirli bir bölgede gerçekleşen doğal, beşeri, ekonomik olayların açıklanması ve bunların arasındaki sebep sonuç ilişkisinin kurulması için çalışan bir bilim iken siyaset; devlet işlerini yürütme ve düzenleme ile uğraşmaktadır. Siyaset hiç kuşkusuz beşeri yani insanla ilgili olan bir sanat ve uğraştır. Siyasal coğrafya devlet ile devletin bulunduğu yer yani vatan toprağı arasındaki ilişkiyi konu almaktadır. Doğanın yarattığı iklim koşullarının çok geniş veya çok dar alanlarda yarattığı farklar önemli derecede gözle görülebilir. İki ülke arasındaki farkları bir yana bırakın iki şehir ve hatta bir şehir içerisindeki iki semtin dahi arasında ciddi farklar gözlemlenebilir. Tabii ki bu farkı yaratan unsurların içinde coğrafyanın da bir etkisi bulunmaktadır. Bir devlet çok geniş yüz ölçüme sahip olabilir. Ancak coğrafi özellikler bakımından avantajı olmayan topraklar pek o kadar önemli değildir. Bu konuda siyaset ve coğrafya iç içedir. Birbirlerinin eksikliklerini tamamlar. Küçük devletlerin ekonomik güce erişmesi pek fazla anlam ifade etmez. Ekonomik güç ile birlikte yeterli ve güçlü coğrafi alana ihtiyaç duyar. İhtiyaç duyduğu

alana kavuştuğunda, insanların davranış biçimlerini en iyi biçimde yönlendirilmesi gerekmektedir. Bunu da sağlayan bir anlamda siyasettir. Bir devletin, bir ülkenin; siyasi yapısı, gücü, toprak genişliği ayrıca diğer bir ülke nezdinde güçlü bir etki oluşturabilmesi coğrafi temel özellikleriyle çok yakın bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ülkelerin sahip olduğu fiziki, beşeri ve ekonomik, coğrafi özellikler, devletlerin gelişmesi konusunda önemli rol oynamaktadır. Diğer taraftan bir ülke sahip olduğu bu rolünü ülkesinin gelişmesi için kullanılabilmesi, sayılan kendi özelliklerin farkında olması için önemli stratejiler politikalar geliştirerek bunlardan faydalanmasıyla mümkün olacaktır.

Coğrafya konusu insan açısından ele alındığında Türk toplumu açısından çok ilginç ve çarpıcı sonuçlara varılmaktadır. Çünkü Türkiye'nin coğrafyası çok çeşitlilik arz eder. Kuzeyi, güneyi ve ortası her biri ayrı ayrı incelenirse birbirlerinden çok farklılıklar taşıdığı görülür. Şüphesiz bu coğrafi alandaki farklılık unsurları, Türk insanını da önemli derecede etkilemiştir. Coğrafyanın yerel olarak insanı nasıl etkilediğini gösteren bir Kayseri örneğini vermek gerekirse; bir İç Anadolu şehri olan Kayseri tarih boyunca önemli yolların geçtiği bir ticaret merkezi olmuş ve bu coğrafi konumu nedeniyle tarih boyunca da Kayseri halkının ticarete ilgi duymasını neden olmuştur. Edinilen bir tecrübeye göre ticaretle uğraşan birinin kesimlikle uyanık ve gözü açık birisi olması gerekir aksi takdirde ticari hayatı bir anda bitebilir ve iflas edebilir. Coğrafi özelliklerin verdiği elverişli şartlar ve coğrafi yapı insanları etkileyerek onların hayatına yön vermiş ve Kayseri insanını doğuştan tüccar yapmıştır. Ülkemizin her bir köşesi coğrafi şartları bakımından tabii ki farklı bir özelliktedir. Ülkemizde birbirinden çok farklı tiplerin olması, ancak ve ancak coğrafya ile insan arasındaki etkileşim ve karşılıklı ilişkiyle açıklanabilir.

Bir ülkenin sahip olduğu coğrafya sabit ve çok değişmeyen bir unsurdur. Fakat bu coğrafyanın belirlemiş olduğu jeopolitik boyut, uluslararası güç dengeleri ve yaşanan olaylara göre yeniden değerlendirilmesi ve ayarlanması gerekli dinamik bir değişkendir. Bu değişime ayak uyduramayan, yaklaşım ve düşünceler jeopolitik avantajlarını kullanma becerisini gösteremediği zaman bu avantajlarını dezavantaja dönüşmesine neden olurlar. Türkiye sahip olduğu jeopolitik konum açısından hem kara ve hem de deniz güç merkezleri doğu-batı ve kuzey-güney yönünde hâkimiyet kurmak isteyen devletlerin mücadelelerinin ve geçiş özelliği gösteren yerlerin merkezi konumunda bulunmaktadır. Avrupa ve Asya kıtalarını Afrika coğrafyasına bağlayan çok önemli iki kara geçiş bölgesi (Balkanlar ve Kafkaslar) ve bir deniz yolu geçiş bölgesi (Boğazlar) ile bu yerleri ekonomik yönden güçlü yeraltı zenginliklerine sahip Ortadoğu ve Hazar coğrafyasına bağlamaktadır. Ülkemizin Avrupa, Asya, Afrika kıtasında büyük bir öneme sahip olması, Balkanlarda Ortadoğu'da, Orta Asya'da üstlendiği roller düşünüldüğünde bütün bunların coğrafyasından kaynaklandığı kuşkusuz görülmektedir. Türkiye'nin yaşadığı su sorunu, boğazlar sorunu, kıta sahanlığı sorunu, Ortadoğu sorunu gibi tüm meselelerde coğrafi konumundan kaynaklanan siyaset ilişkilerini görmekteyiz. Türkiye sahip olduğu bu jeopolitik konumundan ve jeopolitik gerçeğinden kendini hiç bir zaman dışlayamaz ve soyutlayamaz. Jeopolitik verileri dikkate almadan, günü birlik çıkar ilişkileri ve politikalar ile ister bölgesel isterse evrensel ve ulusal politikaları şekillendiremez. Ülkemizin etrafında, Asya ve Avrupa'da meydana gelen yeni jeopolitik yaşam, Türkiye'nin güvenliği konusunda bölgesel boyutta bazı olumsuz koşullar oluşturduğu gibi diğer taraftan Kafkasya ve Orta Asya'da bir nebze düşüğe de Balkanlar ve Ortadoğu'da Türkiye'nin rolünü artırmakta ve kendi milli çıkarlarını gerçekleştirmek için imkan ve fırsatlar vermektedir.

Sonuç olarak coğrafya birçok alanı etkilediği gibi siyasete de etki etmiş, yön vermiştir. Günümüz dünyasında da geçmişte görüldüğü gibi ve gelecekte de olacağı gibi boğazlar, petrol kaynakları, değerli maden ve hammadde kaynakları, iklim koşulları, yüzölçümü gibi çok fazla etken siyasete yön vermiş ve vermeye devam edecektir. Bu unsurlar için diplomatik yollarla devletler birbiriyle ilişkiler kuracak ve bazen de anlaşmazlıklar olacak, savaşlar da yapılacaktır. Çünkü siyasi coğrafyası kuvvetli olmayan, kendi coğrafi özelliklerin farkında olmayan bir ülkenin gelişebilmesi ve ayakta durabilmesi oldukça zordur. En nihayetinde coğrafi özellikler şartlar birçok kavrama yani insan davranışlarına, kültüre, ekonomiye, sanata etki ettiği gibi siyaseti de etkilemiş ve etkilemeye devam edecektir..

KAYNAKÇA

- Aydan, M. (2002). Yeni Dünya Düzeni, Kemalizm ve Türkiye, Octopi Yayınevi, İstanbul.
- Brzezinski, Z. (1998). Büyük Satranç Tahtası. (Türedi, Y. Çev.) Sabah Kitapları, İstanbul.
- Çam, E. (1984). Siyaset Bilimi, Der Yayınları, İstanbul.
- Çetin, H. (2015). Kişisel, Kolektif ve Evrensel Tanrı Kompleksi. III Kutsalın Kurbanları, Kadim Yayınları, Ankara.
- Çetin, H. (2014). Kişisel, Kolektif ve Evrensel Tanrı Kompleksi II Kutsala Karşı, Kadim Yayınları, Ankara.
- Çiftçi, A. & YILMAZ, N. (2013). İbn'i Haldun'un Siyaset Teorisi Ve Siyasal Sistem Sınıflandırması Makalesi, Ankara.
- Daver, B. (1993). Siyaset Bilimine Giriş, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Davutoğlu, A. (2001). Stratejik Derinlik, Küre Yayınları, İstanbul.
- Demirci, A. SEKİN, S. ÜNLÜ, M. (2013). Mesleki Açından Coğrafyanın Önemi Ve Türkiye'de Kullanımı, Marmara Coğrafya Dergisi 5 (1) 172.

- Demirci, A. (2005). Küreselleşen Dünyamızda Coğrafyanın Siyasal Gücü ve Türkiye Ölçeğindeki Rolü, Marmara Coğrafya Dergisi, (s.3-5) İstanbul.
- Doğanay, H. (1993). Coğrafya ‘ya Giriş, Metodlar, İlkeler ve Terminoloji, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Dursun, D. (2008). Siyaset Bilimi, Befa Yayınlar, İstanbul.
- Emiroğlu, A. (2006). Toplumun Bilimsel Siyasası, Ekin Yayınları, Bursa.
- Eryılmaz, B. (1997). Kamu Yönetimi, Erkam Matbaacılık, İstanbul.
- Göney, S. (1979). Siyasi Coğrafya, İst. Üni. Edb Fak. Yayınları, İstanbul.
- Günel, K. (2008). Coğrafyanın Siyasal Gücü, Çantay Kitapevi, İstanbul.
- Günel, K. (1995). Siyasi Coğrafyada Yeni Yaklaşımlar. Türk Coğrafya Dergisi. 30 (1) 457-461.
- Günel, K. (2008). Coğrafyanın Siyasal Gücü, Çantay Kitapevi, İstanbul.
- Heywood, A. (2006). Siyaset. (Bakırcı F. Çev.), Liberte Yayınları, İstanbul.
- İlhan, S. (2000). Avrupa Birliğine Neden Hayır?, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- İnan, K. (1993). Devlet İdaresi, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Kandemir, H. (2010). Yerel Siyaset ve Kalkınma İliş. Analizi, S.D Üniv. Sos. Bil. Ens. Yüksek Lisans Tezi. (s.42) Isparta.
- Kapani, M. (1988). Politika Bilimine Giriş, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Özey, R. (2014). Siyasi Coğrafya, Aktif Yayınları, İstanbul.
- Perçinoğlu, G. Akgün, M. (2010). Ortadoğu’da Türkiye Algısı (s.7) Tesev Yayınları, İstanbul.
- Ramsay, W.M. (1961). Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası. (Pektaş, M. Çev.), MEB, İstanbul.
- Sandıklı, A. (2011). Jeopolitik ve Türkiye Riskler Fırsatlar, Bilgesam Yayın, Ankara.
- Sevgi, C. (1990). Jeopolitiğin Tarihsel Gelişimi, Ege Coğrafya Dergisi, İzmir.
- Tatar, T. (1997). Siyaset Sosyolojisi, Turan Yayınları, İstanbul.
- Tümertekin, E. (1990). Çağdaş Coğrafi Düşüncenin Oluşumu, Edebiyat Fak. Yayınları, İstanbul.
- Türköne, M. (2003). Siyaset, Lotus Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım, Ö. (2010). Atatürk Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Çağdaş Felsefe Tarihi Dersi Ders Notları (s.7). Bilim ve Sanat Yayınları, Erzurum.